

Шкільний курс української літератури: зміст, структура та реалізація

Комплексний огляд навчальних програм, аналіз та відповідність вимогам НУШ. Огляд навчальних матеріалів та інноваційних підходів. Всебічне дослідження для ефективного викладання.

Мета шкільного курсу української літератури

Формування
національної
ідентичності через
літературу.

Розвиток критичного
мислення учнів.

Виховання любові до
читання та
літературного слова.

Формування
літературної
компетентності.

Основні завдання курсу

1 Ознайомлення

З найкращими творами української літератури різних епох.

2 Розвиток

Аналітичних навичок через розбір текстів.

3 Формування

Естетичних уподобань через сприйняття краси слова.

4 Вдосконалення

Комунікативних компетенцій через обговорення творів, висловлення власних думок і вражень.

Структура курсу української літератури

1

Хронологічний принцип

Викладання літератури в історичній послідовності.

2

Тематичні блоки

Об'єднання творів за певними темами та мотивами ("Світ фантазії, мудрості", "Історичне минуле нашого народу", "Я і світ", "Ми - українці", "Усна народна творчість", "Український гуморі сатира").

3

Міжпредметні зв'язки

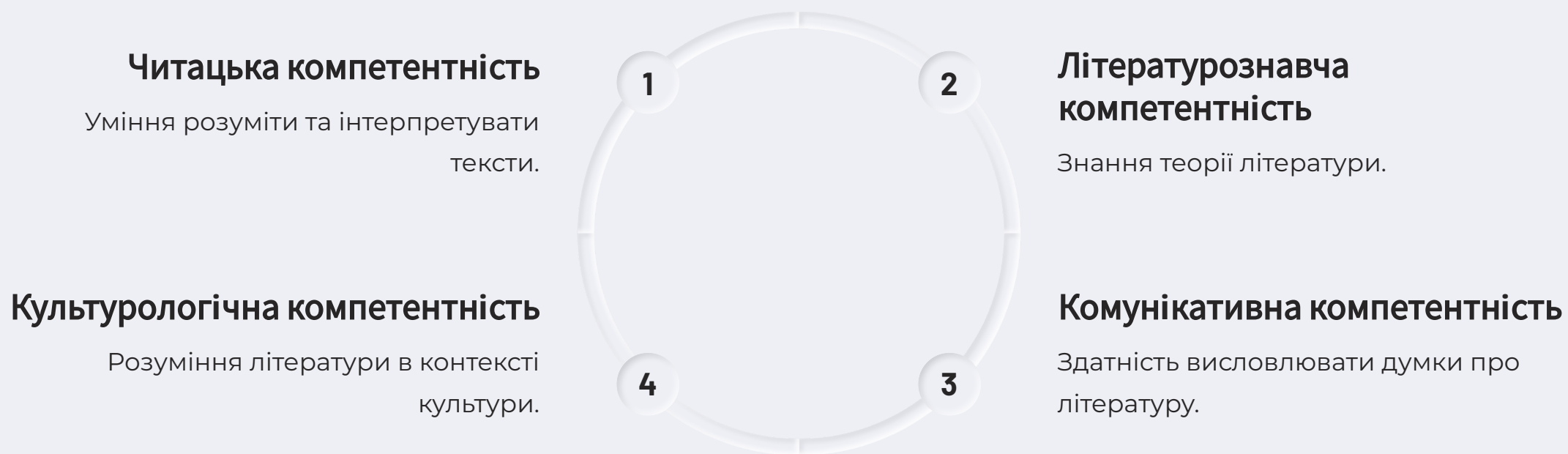
Інтеграція з історією, культурою, образотворчим мистецтвом, музикою, природознавством, географією, етикою.

4

Практичні компоненти

Аналіз, дискусії, творчі роботи, проєктна діяльність.

Компетентнісний підхід у викладанні

Літературна освіта основана на державних **документах**:

- Конституція України;
- Закони України «Про освіту», «Про загальну середню освіту»;
- Національна доктрина розвитку освіти України в XXI ст.;
- Державний стандарт базової і повної середньої освіти.

Основні мотиви: компетентнісний та особистісно орієнтований.

Наскрізнi лінії - засіб інтеграції ключових і загальнопредметних компетентностей, щоб «сфокусувати» вчителів-предметників на досягненні життєво важливої компетентності.

1. «Екологічна безпека та сталий розвиток»
2. «Громадянська відповідальність»
3. «Здоров'я і безпека»
4. «Підприємливість і фінансова грамотність»

Типова освітня програма 5–6 класів

Планування	Твори	Результати	Оцінювання
Календарно-тематичне планування навчального процесу.	Ключові твори та автори, рекомендовані для вивчення.	Очікувані результати навчання після завершення курсу.	Форми оцінювання знань та вмінь учнів.

Основні компоненти галузі

- 1. **Українська мова**
 - Формування грамотності (орфографія, пунктуація, синтаксис).
 - Розвиток усного та писемного мовлення.
 - Робота з текстами різних стилів і жанрів.
 - Комунікативна та соціокультурна компетентність.
- 2. **Українська література**
 - Ознайомлення з творами класичної та сучасної української літератури.
 - Аналіз художніх образів, тем, мотивів.
 - Розвиток читацької компетентності та естетичного смаку.

Особливості реалізації програми

- ✓ **Інтегрований підхід** – поєднання мовних і літературних знань через аналіз текстів, творчі завдання та мовленнєві практики.
- Компетентнісний підхід** – навчання орієнтоване на реальне застосування знань у житті.
- Діяльнісний підхід** – акцент на проєктній діяльності, груповій роботі, дискусіях.
- ✓ **Гнучкість і варіативність** – можливість адаптації програми відповідно до рівня учнів.

Оцінювання результатів навчання

- Формувальне оцінювання** (спостереження, рефлексія, самооцінювання).
- Підсумкове оцінювання** (контрольні роботи, творчі завдання, тестування).
- Врахування індивідуальної освітньої траєкторії кожного здобувача освіти.**

Типова освітня програма 7-9 класів

Визначає зміст навчання на **другому циклі базової середньої освіти**, спрямована на розширення й поглиблення знань учнів, формування ключових компетентностей і підготовку до старшої школи або професійного вибору.

Матеріал

Розподіл навчального матеріалу за темами та розділами.

Твори

Обов'язкові твори для текстуального вивчення.

Поняття

Теоретико-літературні поняття, необхідні для аналізу.

Вимоги

Вимоги до знань та вмінь учнів після 9 класу.

Основні складові мовно-літературної галузі

Українська мова

- Поглиблене вивчення **лексики, морфології, синтаксису, стилістики**.
- Опанування культури мовлення, редагування текстів, риторики.
- Практичне застосування мови в різних життєвих ситуаціях.
- Розвиток критичного мислення через аналіз текстів.

Українська література

- Ознайомлення з творами **українських класиків і сучасних авторів**.
- Аналіз літературних напрямів, жанрів, художніх засобів.
- Формування читацької компетентності та емоційно-естетичного сприйняття.
- Робота з есе, рецензіями, літературними проєктами.

Особливості реалізації програми

- ✓ Компетентнісний підхід
- Інтерактивні методи
- Міжпредметні зв'язки
- Індивідуалізація навчання

Оцінювання навчальних досягнень

- Формувальне оцінювання
- Підсумкове оцінювання
- Проєктна діяльність

Значення мовно-літературної галузі

- ✓ Розвиток комунікації та критичного мислення.
Формування мовної грамотності та читацької культури.
- ✓ Підготовка до старшої школи, університету або професійної діяльності.

Модельні навчальні програми НУШ

1

Інновації

Інноваційні підходи до викладання літератури.

2

Інтеграція

Зв'язок з іншими предметами шкільної програми.

3

Проєкти

Залучення учнів до проєктної діяльності.

4

Оцінювання

Використання формувального оцінювання.

Особливості програм для 5-6 класів НУШ

Адаптація

Адаптаційний цикл для переходу до нової школи.

Поняття

Базові літературні поняття для початкового розуміння.

Культура

Розвиток читацької культури та інтересу до книг.

Творчість

Творчі завдання для розвитку уяви та мислення.

Основні завдання програми:

- Розвиток навичок аналізу та інтерпретації літературних творів, уміння співвідносити їх із власним досвідом.
- Формування образного мислення та мовлення учнів.
- Ознайомлення з різними жанрами та стилями української літератури, зокрема фольклор, казки, прислів'я та твори сучасних авторів.

Програми для 7-9 класів НУШ

Вивчення

Поглиблене вивчення літературних творів.

Мислення

Розвиток критичного мислення та аналітичних здібностей.

Діяльність

Залучення до дослідницької діяльності та проєктів.

Медіа

Розвиток медіаграмотності та критичного сприйняття інформації.

Різниця між типовою та модельною освітніми програмами

Обидва документи визначають зміст освіти, але мають різні функції та рівень деталізації.

Критерій	Типова освітня програма	Модельна навчальна програма
Значення	Базовий нормативний документ, який визначає загальні вимоги до освітнього процесу	Конкретизована програма, яка деталізує вивчення предметів відповідно до типової програми
Рівень деталізації	Визначає загальну структуру навчального плану, розподіл годин між освітніми галузями	Містить детальний зміст навчального матеріалу для окремих предметів
Гнучкість	Дозволяє школам і вчителям вибирати модельні програми або розробляти власні курси	Орієнтовна програма, яку можна використовувати або адаптувати відповідно до потреб
Хто розробляє	Міністерство освіти і науки України	Автори-розробники (учені, педагоги, освітні установи)
Приклад застосування	Визначає, що у 5-6 класах обов'язковими є мовно-літературна, математична, природнича галузі	Описує конкретні теми уроків, методи викладання, очікувані результати навчання

Навчальні програми для 10–11 класів

Профільний

Поглиблене вивчення літератури за обраним профілем.

Стандарт

Базовий рівень для загального ознайомлення з літературою.

Академічний

Підготовка до вступу у вищі навчальні заклади.

Інтегровані

Поєднання літератури з іншими видами мистецтва та культури.

Принципи укладання навчальних програм

Науковість –
обґрунтованість
фактів та положень.

Системність – логічна
послідовність
викладу матеріалу.

Доступність –
адаптація до вікових
особливостей учнів.

Наступність і
перспективність –
врахування
попередніх знань і
підготовка до
майбутнього.

Структура змісту програм

1

Записка

Пояснювальна записка з обґрунтуванням мети та завдань.

2

Результати

Очікувані результати навчання після вивчення курсу.

3

Матеріал

Зміст навчального матеріалу, розподілений за темами.

4

Критерії

Критерії оцінювання знань та вмінь учнів.

Навчальний матеріал у програмі структурований за такими **принципами**:

- **портретно-хронологічним принципом**, що передбачає надання у хронологічному порядку літературних портретів письменників, які містять їхні біографії та огляд творчості;
- **тематичним принципом**, за яким певна літературна тема розкривається у творах кількох авторів, що можуть належати до різних історичних періодів;
- **монографічно-персональним принципом**, який передбачає різнобічне висвітлення літературної постаті з ґрунтовним дослідженням однієї теми або одного твору в її доробку;
- **історико-літературним принципом**, за яким у хронологічній послідовності подають описи періодів розвитку української літератури та характеристики життя і творчості їх видатних представників;
- **концентричним принципом**, що передбачає розгляд тих самих тем у різних класах із поступовим розширенням їх наповнення;
- **лінійним принципом**, що полягає у розгляді літературного процесу в історичній послідовності.

Сучасні підручники з української літератури

Електронні версії

Зручний доступ до матеріалів на різних пристроях.

Інтерактивні додатки

Завдання та вправи для активного навчання.

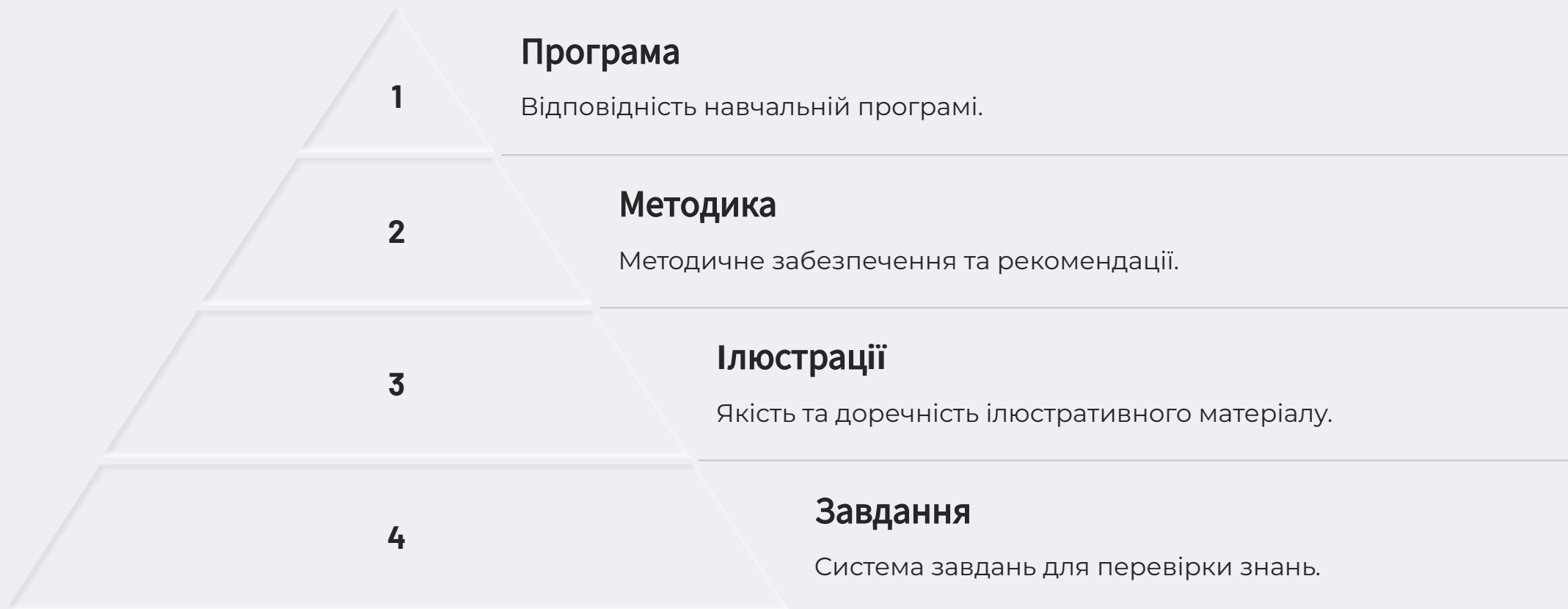
Мультимедійний контент

Відео, аудіо та анімації для кращого сприйняття.

Методичний апарат

Рекомендації для вчителів та учнів.

Аналіз підручників для 5-9 класів

Підручники для старшої школи

1 Виклад

Академічний рівень викладу матеріалу.

2 Завдання

Дослідницькі завдання для поглибленого аналізу.

3 Аналіз

Контекстуальний аналіз творів у історичному та культурному контексті.

4 Зв'язки

Міжпредметні зв'язки з іншими науками.

Загальнодидактичні вимоги до підручників:

- відповідність змісту рівню сучасної науки;
- відповідність змісту і форми викладу віковим особливостям дитини;
- систематичність і послідовність викладу (переходити від відомого до невідомого, від простого до складного);
- стимулювання в учнів інтересу до знань, самостійного пошуку;
- точність, простота і жвавість мови;
- реалізація виховних завдань.

Специфічні вимоги до підручника з літератури:

- наявність національної ідеї;
- добір наукових відомостей, що стимулюватиме самостійність власної думки учня;
- діалогічний розгляд життєпису письменника і його творів із залученням інформації з історії, культурології, філософії, психології;
- репрезентування кожного письменника не як канонізованого класика, а як особистості;
- якісне ілюстрування.

Додаткові навчальні матеріали

1

Хрестоматії

Збірки найкращих творів української літератури.

2

Зошити

Робочі зошити для практичних занять.

3

Посібники

Методичні посібники для вчителів.

4

Ресурси

Онлайн-ресурси для поглибленого вивчення.

Інноваційні методи викладання

Інтерактив

Використання інтерактивних технологій.

Змішане

Застосування змішаного навчання.

Проекти

Залучення до проєктної діяльності.

Перевернуте

Використання перевернутого навчання.

Оцінювання навчальних досягнень

Критерії оцінювання	Види контролю
Чіткі та зрозумілі критерії	Поточний, тематичний, підсумковий контроль
Формувальне оцінювання	Портфоліо учня
Зворотний зв'язок	Аналіз робіт та рекомендації

Перспективи розвитку курсу

Діджиталізація навчання та використання сучасних технологій.

Індивідуальні освітні траєкторії для кожного учня.

Зміщення акценту на компетентнісний підхід.

Інтеграція з світовою літературою та культурою.

